

Centrul Independent de Jurnalism

coalitia 2009

coalitia civică
pentru alegeri libere și corecte

**Monitorizarea mass-media în campania electorală pentru alegerile
parlamentare anticipate din 29 iulie 2009**

Raport Nr.1
22-28 iunie 2009

1. Date generale

1.1 Obiectivul proiectului: Monitorizarea și informarea publicului referitor la comportamentul mass-media audiovizuale în campania electorală, inclusiv a accesului concurenților electorali la mass-media și asigurarea pluralismului de opinie. Monitorizarea își propune să analizeze tendințele reportericești care pot afecta performanța mass-media și compromite abilitatea acestora de a oferi publicului informații veridice, echidistante și pluraliste.

1.2 Perioada de monitorizare: 22 iunie – 29 iulie 2009

1.3 Criteriile de selectare a instituțiilor mass-media supuse monitorizării:

- Audiența-impactul (național, quasi-național). *Justificare:* Este binecunoscut faptul că între numărul audienței și impactul mass-media asupra opiniei publice există o legătură directă: cu cât mai multă lume este expusă unui anumit mesaj, cu atât mai puternic este impactul acestuia asupra anumitor segmente ale societății.
- Forma de proprietate (publice și private). *Justificare:* Mass-media publice sunt administrate din bani publici și au obligația de a oferi publicului informații complete, corecte, imparțiale, echilibrate și obiective asupra tuturor evoluțiilor pe plan politic, social, economic din RM. Și mass-media private le revin obligația etică de a prezenta o multitudine de puncte de vedere și de a reflecta evenimentele importante de pe agenda publică.
- Limba difuzării (română și rusă). *Justificare:* Pe lângă mass-media care difuzează în limba română au fost incluse și posturi cu programe în limba rusă, această limbă fiind utilizată nu doar de minoritățile de etnie rusă, dar și de alte etnii - bulgari, găgăuzi, ucraineni.

1.4 Lista posturilor/buletinelor analizate

Moldova 1 (Mesager, 21:00) – post public de televiziune, acoperire națională, difuzează în limbile rusă și română;

Prime TV (Evenimentul, 20:35) - post privat, acoperire națională, difuzează în limba română;

NIT (Curier, 21:30)– post privat, acoperire quasi-națională, difuzează în rusă și română (Chișinău, Cahul, Edineț, Comrat, Varnița, Ungheni, Cetireni, Nisporeni, Soroca, Cimișlia, Căușeni, Trifești, Strășeni, Mândreștii Noi, Leova, Criuleni);

EU TV (Monitor, 21:00) - post privat, acoperire quasi-națională, difuzează în româna (Strășeni, Ocnița, Florești, Trifești, Cimișlia, Briceni, Cantemir, Drochia, Fălești, Glodeni, Sângerei, Ștefan Vodă, Taraclia);

Radio Moldova (Panorama zilei, 19:00) – post public, acoperire națională, difuzează în română și rusă.

2. Cadrul metodologic

Au fost monitorizate câte un buletin de știri zilnic, fiind analizate materialele cu caracter electoral direct și indirect. Fiecare știre a fost supusă unei evaluări de

conținut și de context, pentru a determina dacă sunt favorabile sau defavorabile unui sau altui partid/unei sau altei formațiuni politice. De asemenea, materialele au fost analizate conform următoarelor criterii de reflectare obiectivă:

Impartialitate/obiectivitate: Potrivit Codului de etică, știrile trebuie să fie imparțiale și obiective; să nu favorizeze anumite partide/grupuri/persoane în detrimentul altora. Obiectivitatea jurnalistică presupune o distincție clară între opinie și fapte, atât prin alegerea unghiului de abordare, cât și prin detaliile furnizate. Prezența elementelor discriminatorii în cadrul reportajelor și știrilor reprezintă un prim criteriu de prezentare a realității prin prisma jurnalistului. Iar filtrarea știrilor și analiza minimă a istoriei și contextului, de asemenea, vorbesc despre apărarea intereselor anumitor actori, dar nu ale publicului larg¹.

Corectitudinea și echilibrul surselor/pluralismul de opinie: Pentru a fi corecte și echilibrate, materialele trebuie să prezinte toate părțile vizate, în special când e vorba de subiecte controversate, și să trateze în mod egal oponentii.² De asemenea, mass-media trebuie să asigure accesul publicului la o multitudine de păreri diverse care ar ajuta auditoriul să-și creeze propria opinie asupra celor întâmplate. În cazurile în care anumitor puncte de vedere li se oferă mai multă atenție decât altora, acestea devin proeminente și implicit afectează percepția publicului despre ceea ce se întâmplă în societate.

Limbajul și imaginile video utilizate: Jurnalismul responsabil presupune nu doar prezentarea veridică a faptelor, ci și utilizarea unui limbaj corect și decent. Exagerările și limbajul licențios utilizat în mod deliberat, cum ar fi limbajul peiorativ sau etichetele atribuite anumitor persoane sau organizații, precum și imaginile manipulate astfel încât anumite părți să apară în lumină negativă ridică grave semne de întrebare cu privire la respectarea standardelor etice și profesionale. Comportamentul etic al jurnaliștilor este pus la îndoială de cele mai multe ori atunci când imaginile prezintă aspecte ce nu corespund realității, când acestea sunt trucate, dar și atunci când anumite știri sunt ilustrate cu imagini ce nu au legătură cu textul, cu partea informațională.

3. Datele monitorizării

Moldova 1

Implicarea în campania electorală: În perioada 22-28 iunie 2009, postul public de televiziune cu acoperire națională Moldova 1 a reflectat pe larg subiectele cu caracter electoral, difuzând în total 53 de materiale ce-au vizat direct sau indirect

¹ Simona Ștefănescu, Riscurile comunicării mediatice în timpul conflictelor

² Fico, Sofin, and Dragger, 2007. Fairness and defamation in the reporting of local issues.

activitățile concurenților electorali. Din acestea, 28 au fost incluse în rubrica „Electorală 2009”, care a fost lansată la 23 iunie.

Merită de menționat că postul public de televiziune atrage o atenție deosebită situației din municipiul Chișinău și problemelor cu care se confruntă populația acestei urbe, pe care le-a reflectat în mai multe știri care, direct sau indirect, atribuiau responsabilitatea pentru aceste probleme primarului Chirtoacă, unul din liderii Partidului Liberal. Focusarea excesivă doar pe problemele locuitorilor din capitală lasă în umbră problemele altor localități din țară.

Imparțialitate și obiectivitate. Majoritatea știrilor cu tangență electorală puse pe post de Moldova 1 nu au fost imparțiale, reflectând evenimentele mai mult prin prisma guvernării și PCRМ-ului. Prin selecția știrilor și unghiul de abordare a evenimentelor, Moldova 1 a prezentat publicului informații care perpetuează imaginea pozitivă a administrației publice centrale, a PCRМ și PPCD, pe de o parte, și imaginea mai mult negativă a opoziției, pe de altă parte. Astfel, acțiunile actualei guvernări și PCRМ au constituit subiectul a 21 de știri, dintre care majoritatea în context pozitiv (17) și neutru (4). Partidele de opoziție și administrația publică locală din Chișinău au fost vizate în 22 de știri, dintre care 16 în context negativ și 6 – neutru. Cel mai mediatizat, în context negativ, a fost Partidul Liberal, în special în știrile ce lansau acuzații la adresa primarului de Chișinău, Dorin Chirtoacă.

În unele știri au fost evidente anumite judecăți de valoare ale reporterilor. Astfel, în știrea de la conferința de presă a partidelor parlamentare de opoziție care au anunțat despre crearea unui Consiliu comun (23 iunie, 21:15) reporterul afirmă că: *“Participarea altor partide nu este privită cu ochi tocmai buni de liderul PLDM, pe când președintele AMN este mai binevoitor”*. De asemenea, în știrea despre procesele pierdute la CEDO din cauza că Primăria Chișinău nu ar acorda locuințe de serviciu funcționarilor de stat (23 iunie, 21:05), reporterul admite mai multe neclarități la citarea unor surse. Astfel nu este clar cui aparține judecata de valoare: *“(...) însă autoritățile locale par să se eschiveze de la soluționarea acestei probleme sensibile. Nici la ședința de astăzi nu a fost prezent primarul capitalei, deși, potrivit lui Iurie Roșca, a fost invitat”*.

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie. În majoritatea știrilor cu caracter electoral, reporterii de la Moldova 1 s-au limitat la prezentarea unei singure surse, fără a insera informație și explicații de context care ar fi ajutat publicul să-și creeze independent o impresie vizavi de evenimentele descrise. De regulă, jurnaliștii nu specifică dacă au făcut tentative de a contacta părțile vizate în materiale controversate. Din cele 13 materiale de acest gen, ce conțineau acuzații directe sau indirecte la adresa anumitor actori electorali, doar în 6 știri au fost citate toate părțile vizate, iar într-un caz s-a menționat că oponentul a respins acuzațiile.

O altă problemă ține de credibilitatea surselor. Astfel, în știrea cu tangență electorală care se referă la problema asigurării cu apă a două cartiere din Chișinău (24 iunie, 21:04) sunt citate mai multe surse, chiar dacă unele dintre ele nu sunt tocmai indicate să facă față problemelor menționate în material (un simplu angajat de la Apă Canal nu poate fi o sursă care să vorbească despre sistarea apei în sectoarele indicate). Merită menționat aici și caracterul provocator al reporterului care se simte din răspunsurile oferite de interlocutori. Apare impresia că la montaj unele răspunsuri au fost trucate.

Știrile care apar la rubrica Electorala 2009 au fost prezentate în mod diferit: neutru în toate cazurile în care era vorba de știri cu caracter de informare (exemplu știrile de la CEC privind procedurile electorale) și neechidistant – în cazurile în care e vorba de acțiunile/declarațiile controversate ale concurenților electorali. Atunci când declarațiile sunt făcute de reprezentanți ai partidelor de opoziție, acestea sunt neapărat echilibrate cu poziția părții vizate (minister, PCRM etc). Acest lucru nu întotdeauna e valabil și pentru declarațiile sau atacurile făcute de către PCRM sau autoritățile publice centrale la adresa opoziției.

Drept exemple care susțin aceste afirmații servesc materialele de la conferința de presă a liderului PCRM, Vladimir Voronin (24 iunie, 21.16). În cele patru știri de la conferință nu apare nici un lider al opoziției atacate dur de șeful comuniștilor moldoveni. Pe de altă parte, știrea de la conferința de presă comună a vicepreședinților partidelor de orientare liberală nu informează despre rezultatele vizitei acestora la Strasbourg, ci îl citează pe unul dintre vorbitori care a spus că în ultimii patru ani opoziția parlamentară a indus Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei în eroare. De asemenea, se pune accentul pe faptul că cei trei deputați au ajuns la Strasbourg cu pașapoarte românești. În această știre este inclusă și părerea reprezentantului PCRM care precizează că cei trei deputați au mers la APCE nu ca o delegație oficială care ar fi reprezentat Parlamentul moldovean, ci ca deputați care au răspuns la invitația unor colegi din CoE (Mesager, 26 iunie).

Se remarcă tendința ca în materialele ce vizează PCRM să fie inclusă informație exhaustivă, esențială, în timp ce știrile privind activitatea partidelor de opoziție conțin informație trunchiată, deseori fiind deplasate accentele. Drept exemplu poate servi știrea din buletinul din 23 iunie în care reprezentantul PCRM spune că alegerile din 5 aprilie au fost cele mai corecte și credibile din istoria RM. În aceeași știre sunt aduse acuzații partidelor parlamentare de opoziție, cum ar fi începerea campaniei electorale înaintea demarării acesteia, fără ca acestora să li se ofere dreptul la replică.

Pe de altă parte, în știrile despre evenimentele opoziției mesajele nu sunt bine focusate și ideea evenimentului este denaturată sau chiar deturnată prin reflectare confuză, cum ar fi, de exemplu, materialele de la conferințele de presă ale PLDM,

PL și AMN. O altă știre care ar putea servi drept exemplu în acest sens este cea despre lansarea Campaniei „Adevărul” de către organizația de tineret a PLDM. Deși, la eveniment, organizatorii au menționat că vor merge prin localități ca să le vorbească oamenilor despre ceea ce s-a întâmplat cu adevărat în zilele de 6 și 7 aprilie, mesajul din știrea de la Moldova 1 e confuz și se axează pe ziua ONU de sprijin pentru victimele torturii; unui telespectator nevizat îi vine greu să-și dea seama la ce se referă știrea.

De remarcat că la Moldova 1 au fost înregistrate doar un caz în care se încălcă Regulamentul CEC care prevede că „*Exceptând emisiunile cu genericul „Electorală 2009”, persoanele care dețin posturi de răspundere în administrația publică și sînt angajate în campania electorală nu vor apărea în imagini, nu vor acorda interviuri și nu vor face declarații prin care să comunice informații din domeniul lor de activitate, pentru a nu folosi acest prilej în scopul agitației electorale*” (p.16). Este vorba de știrea privind decizia de a naționaliza Investprivatbank, în care premierul Zinaina Greceanii apare cu o adresare către populație (Mesager, 23 iunie). Din 24 iunie, când președintele Voronin a anunțat că demnitarii de stat nu vor mai fi mediatizați la posturile publice în afara rubricii Electorală 2009, Moldova 1 a inclus o singură știre de acest fel, care s-a referit la o ședință prezidată de vicepremierul Roșca (Mesager, 25 iunie).

Radio Moldova

Implicare în campania electorală. În general, în această perioadă Radio Moldova a reflectat toate acțiunile cu caracter electoral ale partidelor înregistrate de CEC, cu excepția zilei de sâmbătă când a fost ignorată întrunirea reprezentanților administrațiilor publice locale, membri ai AMN. În această zi, Radio Moldova nu a prezentat de loc știri electorale. În total, postul public a difuzat 37 de știri cu caracter electoral, dintre care 18 la rubrica Alegeri 2009.

Imparțialitate și obiectivitate. Rezultatele monitorizării relevă că, cu excepția știrilor privind procesul electoral având ca sursă CEC sau consiliile electorale de circumscripție sau administrațiile publice locale, în știrile de la Radio Moldova care vizează concurenții electorali, principiul obiectivității, echidistanței și imparțialității nu este respectat cu strictețe. În favoarea acestei teze vorbesc exemplele de mai jos.

Reprezentanților PCRM li s-a oferit întotdeauna mai mult timp de emisie. Astfel, pe data de 23 iunie, când au avut loc conferințe de presă ale PCRM, PLDM și PD, PCRM a beneficiat de aproape două ori mai mult timp, decât PLDM. La fel, la 24, 25 și 26 iunie, știrile de la conferințele de presă ale reprezentantului PCRM au fost cele mai mari – 155 sec, 210 sec, 175 sec, față de știri cu durata între 55-100 sec dedicate conferințelor celorlalți concurenți electorali.

Știrile de la conferințele de presă au fost ierarhizate astfel încât cele de la conferințele PCRМ să fie prezentate, de regulă, la urmă. La 25 iunie, de exemplu, conferința de presă a PLDM a urmat-o pe cea a PCRМ, și liderul PLDM a făcut în declarațiile sale referințe la conferința comuniștilor. Cu toate acestea, știrea de la conferința PLDM a fost prezentată înaintea celei a PCRМ, reporterul ignorând referințele lui Filat.

Evenimentele de presă ale opoziției au fost reflectate într-un mod tendențios, fie punându-se accentul pe unele aspecte secundare sau negative, fie intervenindu-se cu comentarii ironice și negative, fie prezentându-se în așa mod încât radioascultătorii să nu înțeleagă despre ce e vorba. Astfel, știrea de la conferința de presă a PD din 23 iunie este rezumată în felul următor: „*PD salută înțelegerea dintre Republica Moldova și Rusia cu privire la contractarea unui credit de 500 mln de dolari*”. În realitate, esența celor spuse de Marian Lupu nu a fost lauda la adresa PCRМ, ci, dimpotrivă, că nu sunt cunoscute condițiile acordării acestui credit, și pentru ce va fi utilizat acesta. Reflectând conferința de presă a PL din 24 iunie, reporterul a făcut unele remarce negative, menționând că PL este *“unul din cele trei partide care au provocat alegeri anticipate”*, că liderul PL *“s-a arătat nemulțumit că formațiune sa nu este susținută financiar de oamenii bogați”*, deși Mihai Ghimpu a menționat doar că cei care fac donații pentru PL nu sunt oameni bogați. *“Deși a provocat prin acțiunile sale alegeri anticipate, PL a declarat că nu are bani pentru campania electorală”*, se spune în știrea din buletinul din 22 iunie 2009. Conferința de presă din 26 iunie a tinerilor PLDM care au lansat campania *“Adevărul”* pentru a informa populația asupra evenimentelor din 7 aprilie a fost prezentată în așa mod încât radioascultătorul nu a aflat despre ce fel de adevăr este vorba. În buletinul din 26 iunie, radioascultătorii au fost anunțați că *“Opoziția parlamentară dezinformează instituțiile europene. Reprezentanții PL, PLDM și AMN susțin că la această concluzie a ajuns Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei după întvederea avută cu aceștia”*. În realitate era vorba despre reprezentanții fostei opoziții, din Parlamentul trecut. Relatând despre aceeași conferință de presă a reprezentanților PL, PLDM și AMN, reporterul a spus că aceștia *“au recunoscut că au folosit pașapoarte românești, deși anterior declaraseră că renunță la dubla cetățenie”*. În realitate, Corina Fusu, vicepreședintele PL, a informat jurnaliștii că au fost nevoiți să meargă la Strasbourg cu pașapoarte românești, fiindcă nu li s-au perfectat pașapoarte diplomatice. Este evidentă încercarea reporterului de a insinua că reprezentanții opoziției ar fi mințit pe cineva. Asta cu atât mai mult cu cât renunțarea la cetățenie este un proces de lungă durată.

Se remarcă tendința de a prezenta guvernarea în context pozitiv, iar opoziția în context negativ. Majoritatea știrilor despre guvernare sunt laudative. Critica reprezentanților opoziției la adresa partidului de guvernământ este cenzurată sau *“sterilizată”*. De exemplu în știrea din 23 iunie privind conferința de presă a liderului PLDM se spune doar că PLDM solicită informații mai ample privind

creditul acordat de Rusia. Nu s-a menționat însă că liderul PLDM l-a acuzat pe Vladimir Voronin că ar încălca legislația în vigoare, care prevede că împrumuturile externe se aprobă de Parlament, precum și de faptul că folosește în scop electoral vizita sa la Moscova.

Tendința de a favoriza PCRM se vede și din faptul repetării unor știri favorabile. Astfel, știrea din 26 iunie privind decizia Departamentului Marii Britanii pentru asistență internațională de a se retrage din Moldova în 2011, care pune accentul pe faptul că programul bilateral de asistență tehnică va fi închis ca urmare a „progresului obținut de RM care a obținut statutul de țară cu venituri medii”, este repetată în buletinul din 28 iunie.

Atitudinea față de opoziție este inversă. Chiar și atunci când e vorba despre o acțiune pozitivă, unii reporteri de la Radio Moldova încearcă să “extragă” negativul. De exemplu, acțiunea conducerii AMN (“câțiva membri AMN”) de depunere a florilor în legătură cu ziua declarării suveranității RM este redusă la faptul că “Urechean a învinuit Rusia, Ucraina și Belarus de destrămarea URSS”. În același timp, relatând despre acțiunea similară a PPCD, reporterul renunță la tonalitatea ironică și se concentrează pe semnificația acestei zile pentru Iurie Roșca.

Corectitudinea și echilibrul surselor. Din cele 13 știri cu caracter electoral care au conținut anumite acuzații la adresa altor concurenți, doar în două este inserată și părerea oponentilor, dintre care una este evident dezechilibrată.

De regulă, jurnaliștii de la Radio Moldova nu solicită părerea părții vizate în știrile ce conțin acuzații la adresa partidelor liberale. Astfel, la 23 iunie a fost prezentată o știre în care reprezentanții unor companii de transport au adus acuzații grave, prezentarea vreunei probe, Primăriei Chișinău și personal primarului Dorin Chirtoacă. Deși Chirtoacă este acuzat de depășire a atribuțiilor de serviciu și că ar avea scopul să mențină “sistemul corupt”, acestuia nu i se oferă cuvântul. La 24 iunie, Radio Moldova informează că reprezentanții Primăriei Chișinău nu au participat la ședința comisiei guvernamentale privind executarea deciziilor CEDO în cazul RM. La ședința, care a fost condusă de Iurie Roșca, au fost lansate acuzații la adresa Primăriei că nu ar coopera în chestiunea executării hotărârilor de asigurare cu locuință a unor categorii de funcționari. Opinia celor acuzați nu a fost citată. Acuzațiile de destabilizare a țării aduse partidelor de opoziție de reprezentanții PCRM Vladimir Voronin și Igor Dodon au fost difuzate fără replica partidelor de orientare liberală (Mesager, 24 și 26 iunie).

Prime TV

Implicarea în campania electorală. Cel de-al doilea post de televiziune cu acoperire națională, care retransmite o mare parte din programele canalului Pervii Kanal din Federația Rusă, a avut în perioada de raport 13 știri electorale, dar nici una nu a fost inserată la rubrica Electorală 2009. O parte din materiale s-au referit la proceduri legate de procesul electoral, Prime TV informând telespectatorii despre aprobarea plafonului de cheltuieli pentru campania electorală, înregistrarea primilor concurenți electorali, hotărârea privind modalitatea de votare pentru studenți, dar și despre procesul de verificare a listelor electorale de către cetățenii incluși în liste. O altă parte au reflectat vizita lui Vladimir Voronin la Moscova, promisiunile guvernului de a rezolva problema Investiprivatbank și de a apăra interesele depunătorilor.

De notat că la 30 iunie, CEC a informat că Prime TV și-a anunțat decizia de a nu se implica în reflectarea campaniei electorale.

Imparțialitate și obiectivitate. Șase din cele 13 știri cu caracter electoral difuzate de Prime TV au fost imparțiale; totuși, în marea majoritate a cazurilor, știrile nu s-au bazat pe surse diverse, care ar fi prezentat opinii variate. Merită de menționat faptul că în toate cele 13 știri relevante difuzate în prima săptămână de monitorizare faptele au fost separate de opinie.

Deși în perioada de referință mai mulți concurenți electorali au organizat evenimente de presă, acestea au fost ignorate de Prime TV. Postul nu a apelat la politicieni nici atunci când ar fi fost necesară poziția acestora, de exemplu, vizavi de vizita președintelui Voronin la Moscova, chiar în prima zi a campaniei electorale. Jurnaliștii nu apelează la surse de alternativă nici în cazul celorlalte știri electorale, acestea purtând un caracter descriptiv.

Din cele 13 știri, 6 i-au avut ca actori pe reprezentanții APC și PCRM. Conferința de presă a lui Vladimir Voronin a servit drept sursă de informație pentru știrile care au fost difuzate în zilele următoare: știrea privind acuzațiile aduse de acesta la adresa opoziției, care ar fi condusă de „elemente criminale” (Evenimentul, 24 iunie), știrea privind acordarea de către Rusia a unui grant pentru reparația blocurilor Parlamentului și Președinției (Evenimentul, 25 iunie), dar și acuzații la adresa României privind implicarea în organizarea protestelor violente din 7 aprilie 2009 (Evenimentul, 26 iunie).

Corectitudine și echilibrul știrilor. Pluralismul de opinie. Marea majoritate a materialelor relevante nu au oferit publicului păreri diverse, acestea prezentând o singură poziție, de regulă cea a administrației publice centrale și PCRM. Postul a

avut doar 2 materiale controversate, și în ambele nu a fost prezentată părerea tuturor părților vizate. Ceilalți concurenți electorali au lipsit cu desăvârșire din buletinele de știri ale Prime TV (!).

NIT

Implicare în campania electorală. În perioada 22-28 iunie 2009, postul cu acoperire quasi-națională NIT a difuzat în total 43 de știri cu caracter electoral, dintre care 10 la rubrica Electorala 2009. Știrile difuzate în această perioadă s-au referit, în principal, la vizita președintelui Voronin în Rusia și Israel, conferințele de presă organizate de PCRM, ședințele de lucru prezidate de Iurie Roșca. Totodată, NIT a reflectat pe larg toate evenimentele conflictuale în care primarul Chirtoacă e acuzat de corupție și protecționism, dar și alte subiecte care acuză municipalitatea de gestionarea inadecvată a problemelor, inclusiv subiectul oamenilor atacați de maidanezi.

Imparțialitate și obiectivitate. Majoritatea absolută a știrilor puse pe post de NIT în perioada de referință (34 din 43) nu au fost imparțiale. Ca și în campaniile precedente, NIT se remarcă prin tendința de a trece sub tăcere unele evenimente și de a evidenția altele, prin difuzarea repetată a subiectelor, precum și de a selecta de pe agendă doar acele informații care pun guvernarea în lumină pozitivă, iar opoziția - în lumină negativă. PCRM și reprezentanții administrației publice centrale apar în context pozitiv în 39 de știri, iar celelalte partide sunt menționate în context negativ de 12 ori, și neutru - de 2 ori.

Vizita lui Vladimir Voronin la Moscova, de exemplu, a fost reflectată pe parcursul câtorva zile. Mesajele transmise telespectatorilor cu referire la acest subiect au fost că în timpul protestelor violente din 7 aprilie guvernarea, implicit PCRM, au acționat corect, că Rusia susține eforturile Moldovei de a menține ordinea constituțională și că „prietenu bun la nevoie se cunoaște” (buletinele de știri din 22, 23, 24 iunie).

Știrea privind decorarea lui Vladimir Voronin de către Patriarhul Ierusalimului și al întregii Palestine, “pentru atașamentul și devotamentul manifestat față de Mormântul Sfânt” poartă o evidentă încărcătură electorală, în special dacă ținem cont de interviul acordat de președinte. Vladimir Voronin: „Astăzi am primit din mâinile Patriarhului Ierusalimului distincția cea mai înaltă pe care dumnezeilor m-au decorat pe mine reieșind din acea contribuție pe care noi o realizăm în țara noastră referitor la modernizarea, reconstrucția, renovarea mănăstirilor, bisericilor, construcția noilor biserici adică condiții pentru cetățenii Republicii Moldova care sunt creștin-ortodocși din botez”. De notat că liderul PCRM face trimitere la această distincție în timpul întâlnirilor ulterioare cu alegătorii, menționând că nici un partid nu a făcut atât de

mult pentru biserică cât a făcut PCR, lucru apreciat prin oferirea ordinului respectiv (Curier, 27 iunie).

Modul în care NIT reflectă evenimentele în cadrul rubricii Electorala 2009 este tendențios. Astfel, toate știrile de conferințele de presă sau întâlnirile reprezentanților PCR cu alegătorii se axează pe subiecte care vin să îmbunătățească imaginea PCR și să denigreze opoziția (Curier, 23, 25, 26, 27 iunie). Pe de altă parte, știrile privind activitățile altor concurenți electorali, chiar dacă apar la rubrica Electorala 2009, omit să informeze publicul despre scopul și problemele de bază discutate, deplasând accentele astfel încât fie PCR să nu fie menționat în context negativ, fie să scoată în prim-plan atacurile la adresa altor concurenți electorali, dar nu a PCR. PCR-ul este favorizat și în rubrica *Știrea zilei*, care apare ca text rulant, și se repetă din aproximativ 3 în 3 minute (vezi de exemplu, buletinul din 22 iunie, rubrica *Știrea zilei*, text rulant: Vladimir Voronin, președintele în exercițiu: *“Victoria comuniștilor în alegerile din 29 iulie nu va permite Moldovei să scufunde țara în mlaștina crizei și a contrarietății”*).

Un exemplu de știre care defavorizează concurenții electorali este prima știre din buletinul din 25 iunie, în care pe parcursul a 5 minute reporterul citește extrase din interviul acordat de Vladimir Voronin pentru Radio Vocea Americii. Fragmentele se referă la spusele președintelui potrivit căruia partidele liberale doresc înfrângerea independenței statului și că partidele de opoziție ar fi formațiuni corupte, extremiste de dreapta.

În unele cazuri, faptele nu sunt separate de opinie. Astfel, în buletinul din 23 iunie, reporterul încheie știrea nr. 5 cu textul *“În cadrul campaniei electorale din primăvara acestui an aproape întreaga administrație a capitalei în frunte cu edilul-șef al municipalității și câțiva consilieri timp de 2 luni în loc să se preocupe de problemele orașului au făcut agitație în favoarea unchiului primarului Mihai Ghimpu. Rezultatul însă nu a fost cel așteptat”*, iar la 24 iunie, în știrea privind achiziționarea de către stat a Investprivatbank, reporterul afirmă că Guvernul a demonstrat că nu-și lasă cetățenii în voia sorții.

La NIT au fost înregistrate mai multe cazuri de nerespectare a p. 16 al Regulamentului CEC, fiind difuzate o serie de știri în care sunt intervieuați demnitari de stat care sunt angajați și în campania electorală, aceștia referindu-se la activitatea lor în cadrul guvernului (vezi, de exemplu, adresarea premierului către depunătorii de la Investprivatbank etc).

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie. Rezultatele monitorizării relevă că NIT nu a ținut cont de criteriile pluralismului de opinii și, prin selectarea surselor, NIT nu a oferit telespectatorilor suficiente puncte de vedere pentru ca aceștia să-și poată forma păreri proprii cu privire la actorii

electorali. Majoritatea știrilor cu caracter electoral au fost inspirate fie dintr-o singură sursă, fie din mai multe surse, dar care exprimau același punct de vedere.

Astfel, de exemplu, în știrile referitoare la rezultatele vizitei lui Voronin la Moscova, inițial NIT s-a limitat la reportaje descriptive, fără a include și părerea analiștilor politici, politicienilor față de vizita președintelui, care e și liderul PCRM, la Moscova chiar în prima zi de campanie electorală. La 22 și 23 iunie nu au fost citați nici experți economiști sau financieri, și nici opoziția cu privire la negocierea creditului, deși liderii PLDM și PDM au susținut conferințe de presă la care s-au referit și la subiectul dat. În zilele următoare, NIT a revenit la subiect, cu comentarii ale economiștilor care justificau necesitatea contractării acestui credit.

17 din știrile cu caracter electoral de la NIT au conținut anumite acuzații la adresa diferiților concurenți electorali. Doar în 3 cazuri acestora le-a fost oferit cuvânt pentru a-și prezenta opinia. Acuzațiile la adresa liderilor de opoziție, făcute de președintele Voronin, liderul PPCD, precum și toate acuzațiile de corupție, gestionare inadecvată a primăriei Chișinău, au fost tirajate fără a prezenta și părerea părții acuzate.

La 23 iunie, NIT a dedicat liderilor Partidului Liberal un bloc din 4 știri consecutive, care conțineau diverse acuzații la adresa PL și a primarului Chirtoacă, inclusiv acuzații de corupție. La 24 iunie, NIT a reluat subiectul corupției la Primăria Chișinău, însă așa-numita investigație a reporterului NIT nu a făcut decât să multiplice acuzațiile, fără a aduce probe ce ar fi demonstrat actul de corupție (vezi *Studiul de caz în Anexă*). Materialele, deși se referă la subiecte controversate, nu au inclus și părerea persoanelor acuzate, defavorizând astfel PL și lipsind publicul de păreri de alternativă. Aceasta vine în contradicție cu prevederile Concepției privind reflectarea campaniei electorale la alegerile parlamentare anticipate din 29 iulie 2009 în instituțiile audiovizualului din Republica Moldova, potrivit căreia radiodifuzorii sunt obligați să reflecte echilibrat și imparțial campania electorală, iar știrile cu caracter electoral trebuie să asigure *imparțialitatea, echilibrul și favorizarea liberei formări a opiniilor, prin prezentarea punctelor de vedere ale oponentilor*.

Limbaajul și imaginile utilizate. În perioada 22-28 iunie au fost înregistrate câteva cazuri în care în știri au fost utilizate imagini ce nu au legătură directă cu subiectul abordat. Astfel, de exemplu, în știrea din 26 iunie care reia extrase din interviul acordat de Vladimir Voronin postului de radio Vocea Americii, pe fundal apar imagini de la o conferință de presă comună a celor trei lideri ai partidelor liberale, iar câteva secvențe mai târziu – imagini de la devastarea sediilor Președinției și Parlamentului la 7 aprilie 2009. În buletinele din 25 și 28 iunie este inclusă știrea de la conferința de presă a reprezentantului PCRM Grigore Petrenco care îl acuză pe Dorin Chirtoacă ca ar susține organizațiile neofasciste din România. În știre apar imagini ce înfățișează devastarea Președinției și Parlamentului la 7 aprilie; totodată,

se face asociere dintre fascism și Dorin Chirtoacă, prin imagini care prezintă svastica urmată de fotografia lui Chirtoacă.

EU TV

Implicarea în campania electorală: Postul cu acoperire quasi-națională Eu TV a difuzat în total 42 de materiale cu caracter electoral direct sau indirect, dintre care 4 au fost prezentate la rubrica Electorala 2009. Postul s-a remarcat prin difuzarea mai multor știri de imagine pentru liderul PPCD Iurie Roșca, care deține și funcția de viceprim-ministru. Roșca nu candidează pe listele PPCD în alegeri și nu a degrevat din funcție.

Tematica abordată s-a axat pe procesul electoral, deciziile CEC, situația din jurul Investprivatbank, conferințele de presă ale concurenților electorali. Totodată, EU TV a pus pe post extrase din 2 interviuri acordate de Vladimir Voronin pentru 2 mass-media străine - ITAR TASS și Vocea Americii - din ambele fiind extrase pasajele care condamna și discreditează partidele de opoziție: „Opoziția radicală s-a făcut de rușine” (22 iunie) și “Consiliul comun al Opoziției este îndreptat spre înfrângerea R. Moldova și a independenței acesteia” (26 iunie).

Imparțialitate și obiectivitate. O mare parte a știrilor EU TV au fost imparțiale, gătă a lăsa să se întrevadă atitudinea jurnalistului față de subiectul abordat. Totuși, judecând după numărul de știri care favorizează anumiți concurenți electorali și îi defavorizează pe alții, se observă o anumită tendință de parțialitate din partea postului respectiv față acțiunile guvernului, PCRМ și PPCD. În total, activitățile PCRМ și administrației publice centrală, inclusiv ale lui Iurie Roșca, au fost reflectate în 21 de știri în context pozitiv, iar opoziția, la fel, în 21 de știri, dintre care în 8 cazuri - negativ. PPCD a fost reflectat în 4 știri.

Drept exemplu de favorizare a PCRМ poate servi știrea din buletinul din buletinul din 22 iunie care se referă la interviul lui Vladimir Voronin pentru agenția rusească ITAR-TASS în timpul vizitei sale la Mosova. Știrea are un pronunțat caracter electoral, care se observă chiar din titlu: “Președintele în exercițiu este sigur că opoziția radicală va suferi un eșec zdrobitor la alegerile anticipate din 29 iulie”. Citatele din interviu, prezentate de EU TV, fac agitație electorală în favoarea PCRМ: “Suntem obligați să facem tot posibilul pentru victoria partidului comunist”, și pun în lumină proastă opoziția: “Opoziția s-a făcut de rușine, trâmbițând despre falsificarea alegerilor, fără a prezenta argumente în sprijinul afirmațiilor”.

Un alt exemplu de știre care defavorizează opoziția este cea pusă pe post în buletinul din 23 iunie, intitulată “Primăria favorizează corupția în transportul urban”, titlul fiind unul afirmativ.

EU TV are un număr foarte mare de știri de le ședințele prezidate de Iurie Roșca, care nu candidează pe listele PPCD și nu a degrevat din funcție, dar se implică în campanie, prin participarea la lansarea campaniei „celor 7 magnifici” ai PPCD, de exemplu. Acesta a participat la prezentarea listei PPCD pentru alegerile anticipate fiind citat în știre (Monitor, 24 iunie). În aceeași zi, Roșca este citat ca „vicepremier, lider PPCD” într-o știre în care acesta se referă la necesitatea ameliorării relațiilor cu România, declarația fiind repetată a doua zi într-o știre despre întâlnirea la București a unui oficial român cu Kalman Mizsei, reprezentantul UE în R. Moldova, știre care a fost ilustrată, și în primul și în cel de-al doilea caz, cu imagini de la lansarea campaniei PPCD.

În perioada de referință, EU TV a avut 8 știri în care este interviuat Iurie Roșca, acesta constituind zilnic subiectul uneia sau mai multor știri referitoare la activitatea sa de vicepremier.

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie. Majoritatea știrilor (12 din 42) au prezentat informație unilaterală, fiind bazate pe o singură sau mai multe surse, dar care exprimau aceleași puncte de vedere. În materialele controversate, în cinci cazuri din nouă nu a fost prezentată și părerea tuturor oponentilor.

Astfel, la 23 iunie, în știrea despre lucrările unei comisii guvernamentale unde primăria mun. Chișinău și Dorin Chirtoacă au fost acuzați direct de neexecutarea hotărârilor CEDO privind acordarea spațiului locativ unor categorii de cetățeni, sunt prezentate doar declarațiile acuzatoare ale vicepremierului Iurie Roșca și ministrului Justiției Vitalie Pârlog. Opinia Primăriei lipsește. De asemenea, în știrea de la conferința de presă a lui Vladimir Voronin din 24 iunie, prin care se face agitație directă în favoarea PCR, iar opoziția este denigrată, lipsește replica reprezentanților opoziției. Un alt material se referă la un articol semnat de analistul V. Socor într-o publicație americană, în care acesta face comentarii dezavantajoase pentru opoziție. La fel, reprezentanții opoziției nu sunt solicitați să comenteze aceste acuzații (Monitor, 24 iunie).

Limbaajul și imaginile utilizate. În buletinul din 24 iunie, este inclusă o știre în baza unui articol apărut într-o publicație americană. Citatul care comentează dezavantajele acțiunile opoziției este prezentat pe fundalul video al protestelor violente și devastărilor din 7 aprilie 2009. La 25 iunie, postul utilizează în știrea despre întâlnirea la București a unui oficial român cu Kalman Mizsei, reprezentantul UE în R. Moldova, imagini de fundal în care apar candidații PPCD în alegeri.

CONCLUZII:

În baza rezultatelor monitorizării se poate de constatat că, în perioada 22-28 iunie, posturile monitorizate au admis mai multe abateri de la principiile etice și deontologice, eșuând să reflecte campania electorală corect și echidistant.

- Posturile publice Moldova 1 și Radio Moldova respectă selectiv principiile reflectării echitabile, echilibrate și imparțiale a alegerilor parlamentare. Majoritatea știrilor cu tangență electorală nu sunt imparțiale, reflectând evenimentele mai mult din perspectiva guvernării și a PCRМ-ului. Acestea, de regulă, se limitează la prezentarea unei singure surse, fără a insera informație și explicații de context care ar ajuta publicul să-și creeze independent o impresie vizavi de evenimentele descrise. O parte din știrile inserate la rubrica Electorala 2009 sunt tendențioase, prezentând detaliat și la subiect evenimentele PCRМ și filtrând și denaturând informația de la evenimentele celorlalți concurenți electorali.
- Postul cu acoperire națională Prime TV nu oferă publicului suficientă informație cu caracter electoral. Materialele care au tangență cu alegerile se referă în principal la activitatea CEC. Prin decizia de a nu se implica în reflectarea concurenților electorali, acest post cu acoperire națională privează publicul de informații, limitându-i accesul la informație pluralistă.
- Ca și în campaniile precedente, postul cu acoperirea quasi-națională NIT se remarcă prin tendința de a trece sub tăcere unele evenimente și de a evidenția altele, prin difuzarea repetată a subiectelor, precum și de a selecta de pe agendă doar acele informații ce pun guvernarea în lumină pozitivă, iar opoziția – în lumină negativă. NIT nu ține cont de criteriile pluralismului de opinii și, prin selectarea surselor, nu oferă telespectatorilor suficiente puncte de vedere pentru ca aceștia să-și poată forma păreri proprii cu privire la actorii electorali. Majoritatea absolută a știrilor puse pe post de NIT în perioada de referință au fost parțiale.
- Postul cu acoperire quasi-națională EU TV reflectă relativ imparțial evenimentele legate direct sau indirect de campania electorală și concurenții electorali. Numărul mare de știri care favorizează anumiți concurenți electorali și îi defavorizează pe alții, vorbește însă despre o anumită tendință de parțialitate din partea postului respectiv față de acțiunile guvernului, PCRМ și PPCD. Din punctul de vedere ale pluralismului de opinie se menține tendința de a prezenta informație mai mult unilaterală, bazată pe o singură sau mai multe surse, dar care exprimă aceleași puncte de vedere. Totuși, acest post este mai echilibrat decât celelalte posturi monitorizate.

RECOMANDĂRI:

- Mass-media ar trebui să utilizeze rapoartele de monitorizare ca instrumente de autoreglementare și să elimine carențele astfel încât în activitatea lor ulterioară:
 - Să informeze corect, imparțial și echidistant alegătorii;
 - Să țină cont de convingerile politice ale diferitelor categorii ale populației, asigurând echilibrul și pluralismul politico-social, dar și libertatea de exprimare;
 - Să reflecte veridic evenimentele fără a deforma sensul realității prin montaj și comentarii, respectând principiul de informare din mai multe surse.
- Consiliul de Observatori al Companiei Teleradio-Moldova ar trebui să monitorizeze produsele jurnalistice ale companiei și să ia măsuri pentru a asigura că Moldova 1 și Radio Moldova activează în interesul publicului.
- Consiliul Coordonator al Audiovizualului ar trebui să se autosesizeze și să ceară radiodifuzorilor să nu încalce dreptul locuitorilor RM la informare completă, obiectivă și veridică, dreptul la libera exprimare a opiniilor și dreptul la libera comunicare a informațiilor prin intermediul mijloacelor de radiodifuziune și televiziune.

Acest studiu este publicat cu suportul financiar al National Endowment for Democracy. Opiniile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctele de vedere ale finanțatorului.

ANEXĂ

Studiu de caz (<http://www.azi.md/ro/story/3995>) Curier, NIT. 24 iunie 2009. Material realizat de Victoria Filip

La 24 iunie, postul de televiziune cu acoperire quazi-națională NIT a reluat subiectul privind acuzațiile de corupție lansate de un grup de reprezentanți ai companiilor de transport de pasageri la adresa Primăriei Chișinău și a primarului Chirtoacă, care participă în campanie pe listele Partidului Liberal.

În materialul pe care prezentatorul emisiunii Curier în limba română de la 21.30 îl numește investigație, jurnalista de la NIT nu încearcă să dezvolte subiectul și nici nu lansează vreo ipoteză pe care și-ar fi propus să o investigheze, ci reia acuzațiile lansate de transportatori la 23 iunie, la o conferință de presă.

Materialul, care durează în jur de 2 minute, nu întrunește nici în cea mai mică măsură rigorile unei anchete reportericești, dar nici a unei știri sau a unui sondaj în stradă. Informația prezentată este unilaterală, tendențioasă și dezechilibrată, autoarea eșuând la capitolul documentare, citarea unor surse credibile și prezentarea de probe ce-ar fi susținut acuzațiile de corupție. Autoarea nu citează și părerea funcționarilor de la primărie și a lui Dorin Chirtoacă și nici nu menționează dacă a încercat să găsească persoanele respective pentru a răspunde acuzațiilor care li se aduc.

Lipsa de imparțialitate și faptele neseperate de opinie transpar chiar din prima frază a lead-ului (Curier, ediția în limba rusă, 20.00), citit de prezentatorul din studio: “Apetitul nesățios al funcționarilor din capitală a devenit de nesuportat pentru transportatori” (trad. noastră). Aceasta afirmație nu este atribuită niciunei surse, de unde deducem că aceasta este părerea personală a autorilor.

Deși în fraza introductivă care precede inserturile se spune că „filmați în cadrul unei proprii investigații șoferii au recunoscut că taxele sunt percepute în funcție de rută, acestea variind între 5 mii și 8 mii de euro” (Curier, ediția în limba română, 21.30), afirmațiile respective nu se conțin în răspunsurile surselor citate. Răspunsurile confuze pe care le dau prima și a treia sursă denotă că întrebările au fost formulate astfel încât să se obțină răspunsuri ambigue.

Text reporter: „Întrebați *cum se obține fișa de rută*, act prin care unui proprietar de microbuz i se permite să transporte persoane, unii șoferi au *strecurat* taxe de zeci de mii de euro percepute neoficial de funcționari de la primărie”. Inserturile care urmează nu susțin această afirmație a reporterului.

Insert 1.

Șofer: “*Depinde de mașină, din ce an e. Eu știu...*”

Reporter: „... o sumă mai potrivită”

Șoferul: „Ajunge la 27 - 27 de mii”.

Reporter: „De euro, da?”

Așa cum reporterul nu a inserat în material întrebarea pe care a adresat-o șoferilor, din răspunsuri se poate deduce că unii intervievați răspund la întrebări ce țin de costul inițierii unei rute în general (costul unei mașini, care depinde de anul fabricării, dar și alte cheltuieli aferente pe care le presupune administrarea unei rute), și nu se referă la șpaga de zeci de mii de euro plătită funcționarilor, așa cum afirmă reporterul.

Insert 2.

Șofer: „Neoficial? Ei, asta se-începe de-amu. Știi ce-i asta? Asta-i razvod (șmecherie, n.n.), știi. Să vezi, să... Nu. Aicea va duceți la primărie și întrebați – dle primar, cat costă o rută?”

Reporter: „Nu-i corect, eu de exemplu vreau ca lumea sa știe...”

Nu este clar de ce autoarea a ales să includă în material a doua sursă, care nu prezintă o nouă perspectivă, nici nu confirmă sau infirmă acuzațiile inițiale. Mai mult, judecând după tonalitatea cu care răspunde, persoana este iritată și vede în întrebarea reporterului o încercare de a-l atrage în niște jocuri neonestе (*razvod-ul* la care se referă).

Text reporter: „Alți șoferi au refuzat să spună numele celor care percep taxe pentru retribuirea rutelor de maxitaxi dar și pentru fișa de rută a mașinilor, dar au lăsat să se înțeleagă că o asemenea practică există totuși la primărie”.

Insert 3.

Șofer: „Cât îți spune atâta trebuie să dai. Cum te înțelegi cu omul”.

Reporter: „Eu știu că costă undeva costa la 27 de mii anul ăsta. E real așa ceva?”

Șofer: „Nu, nu-i adevărat. 27 de mii? Ce costa?”

Reporter: „Ruta”.

Șofer: „Cu tot cu automobil? Depinde de pe ce marșrut e. Nu toate marșruturile dau același venit, de-o pildă. Că la unul e mai buna ruta, de-o pildă 103, 160, da alte rute – nu. 27 de mii nu mai dă nimeni pe autocamion cu tot cu rută”.

Reporter: „Dar cât? 20 de mii?”

Șofer: „Așa ceva, în jur. Depinde și din ce an e mașina”.

Această informație ambiguă lasă loc de interpretări. Intervievatul, confuz de modul în care a fost formulată întrebarea, încearcă să precizeze ce anume vrea să afle reporterul. Chiar dacă din dialog a fost omisă prima întrebare a reporterului, din discuție este evident că jurnalista vrea să știe „cât costă o rută”, și nu cât costă, neoficial, așa-numita *fișă de rută* la care face referire anterior. Faptul că și prima, și a treia persoană fac referire la anul de fabricare a mașinii indică clar că acestea se referă la inițierea unei rute ca afacere, fapt confirmat și de afirmația „27 de mii nu mai dă nimeni pe autocamion cu tot cu rută”.

Cuvintele-cheie „șpagă”, „taxe neoficiale”, „mită” nu apar în răspunsurile surselor, chiar dacă autoarea materialului încearcă în textul însoțitor să acrediteze ideea că șoferii ar acuza primăria de corupție și că ar plăti taxe neoficiale între 5 și 8 mii de euro.

Ridică grave semne de întrebare și imaginile utilizate în material. La începutul discuției, imaginea celei de-a treia persoane interviuate apare în cadru, din care poate fi ușor recunoscută, după care obiectivul camerei este fixat pe ramurile unui copac din preajmă.

Recurgerea la acest procedeu ar putea avea câteva explicații – fie persoana nu a fost de acord să fie filmată, și totuși reporterul a inclus în cadrul imaginea sa, fie acest lucru s-a făcut pentru a manipula mai ușor textul audio.

În concluzie, prin materialul respectiv, NIT încalcă flagrant standardele etice și profesionale, dar și Regulamentul privind reflectarea campaniei electorale în alegerile parlamentare anticipate din 29 iulie 2009 în mijloacele de informare în masă din Republica Moldova.